

**ЙОЛАНТА БРАХ-ЧАИНА**

„Защото всяко творение всъщност има видим и невидим елемент. Видимият е слаб, невидимият пък е силен и пълен с живот.“

Йоланта, дъщеря на Ирена, внучка на  
Бронислава, правнучка на Людвика

*Йоланта Брах-Чаина не се крие зад псевдоними. Истина е, че тя е дъщеря на Ирена, внучка на Бронислава, правнучка на Людвика. Цивилизацията обаче крие тези факти, като обрича връзките по майчина линия между поколенията на забравата. В тази цивилизация жените носят фамилиите на своите бащи и съпрузи. Авторката на книгата „Обвивките на разума“ е следвала физика и философия във Варшава и театрална режисура в Париж. Йоланта Брах-Чаина е професор, философ, културолог. Главните направления в нейните интереси са философията на изкуството и философията на съществуването. „Цепнатините на съществуването“ (1992, 1998 г.) – нейната книга събитие, вдъхновяваща полските артисти и писатели, получава през 1994 г. литературната награда на Полското сдружение на издателите на книги.*

*Книгата с есета „Обвивките на разума“ се вписва в течението „философия на съществуването“. В книгата Йоланта Брах-Чаина търси отговори на основния въпрос: Кой съм аз? Какъв е днес човекът? Няма да разберем това, ако не осъзнаем богатството на нашите отношения със света, особено в тези негови прояви, които остават философски недооценени. Биологичните и символните връзки на човека с въздуха и водата, физиологичните процеси на тялото, осезанието, непрекъснатото взаимно проникване на вътрешното и външното, светът на растенията и животните, граничните състояния на болест и смърт или привидно изтощителното, но способно да се превърне в пълен със значения ритуал всекидневие – това са пътеките, по които в „Обвивките на разума“ се придобива идентичност и знание. Тогава се излющват старите непотребни вече обвивки на разума, а самите ние стъпваме на пътя, който води към дълбока промяна. В увлекателните изследвания на Брах-Чаина прави впечатление необикновената чиста форма, която приближава нейната книга до поетизираната проза и будистката медитация. (От корицата на книгата „Обвивките на разума“)*

*Славомира Валчевска:*

*Изследването на невидимите и слабо видимите страни на света, които не са подчинени на зрението, но са основни и изграждат този свят, са мотив на цялата книга. Декларацията на самоличността на авторката е също така елемент на докосването до нещо, което е невидимо в нашия*

та култура. В патриархалната култура е невидима генеалогията по майчина линия. Понеже фамилията на жените в патриархата са фамилията на техните мъже или бащи, Йоланта Брах-Чаина се подписва с имената на своите предци от женски пол. Въпреки това авторката няма илюзии по отношение на женската история, това е само пресъхнала река, празно корито. Йоланта, дъщеря на Ирена, се връща към него само затова, за да потвърди, че там вече няма нищо. Резултатът от това връщане е възхищение от силата – на раждането?, – която коритото на пресъхналата река някога е изпълнявало.

Новата книга на Йоланта Брах-Чаина е не само призив за философията, но също така и поезия, която ни най-малко не е сантиментална. Тази красота не приспива, а е хищна. Нейният свят е и красив, и страшен. Понякога дори поразява с жестокостта си. Затова е добре да се замрази част от него в хладилника или под ледената покривка на страшно езеро, без да се разрязва, нито да се сваля обвивката, защото отдолу, в дълбокото, на дъното, има неща и работи, които не могат да бъдат понесени и чието откриване убива.

## ДИШАНЕТО

(Есе от книгата „Обвивките на разума“)

Най-важната от всички дейности, защото е свързана най-неделимо с нас, е дишането. Мога да не ям със седмици, да не пия няколко дни, не дишам едва няколко секунди. А въпреки всичко често мисля за яденето, а почти никога за дишането. Вдишвам въздух и издишвам, вдишвам и издишвам. Безсъзнателно. Без прекъсване. И това преди всичко стои в основата на моето присъствие в света.

Понякога обръщам внимание на това, какво дишам. Обикновено някакъв аромат събужда моето съзнание: парфюмът на някого, който минава покрай мен, или ядене, когато съм гладна. В уличното задръстване, притеснена от изпаренията на изгорели газове, бързо включвам вентилацията на колата, за да разреда отровата, която вдишвам. Всъщност само понякога, в гората, в планината или в полето, и в особено добро разположение на духа ми се случва съзнателно да вдишам глътка въздух и с удоволствие да забележа, че дишам. Тогава за момент се съсредоточавам върху самата дейност. Блажено усещане. За съжаление забелязвам този важен и прекрасен процес най-често тогава, когато нещо го смущава. Значи по време на неприятно преживяване. Когато бягам и вече не мога да си поема дъх. Тогава дори имам претенции към дишането, че ме разочарова. Дотолкова не съумявам да отделия себе си от дишането, че противоречието между моята воля и неговия ритъм ме изненадва и поразява болезнено. Тези неприятни моменти изострят вниманието, но се случват рядко. Обикновено се отнасям към дишането като към нещо, което ми принадлежи, и не мисля за него.

Има такива места, които напуснах преди много години, но може би до днес моят дъх кръжи над тях. Разбира се, разреден, разнесен от вятъра, размесен с дъха на другите, не само на хората, заедно с които съм дишала, защото там имаше и кучета, а през нощта към нас се е присъединил и дъхът на тревите, листата, а също и на индришето, което ухаеше със зловонна зеленина. От моя дъх там вече сигурно са останали само свободни частици във въздушните пространства. Някои от тях може многократно да са ставали част от дъха на други, непознати за мен хора. В този случай тяхната чуждост малко ме безпокои. Ами че дишането, изворът на вътрешна енергия, може би е някак си свързан с моята идентичност. Но това изглежда така, сякаш определени елементи на света за момент са се превръщали в мен, а след това са отлитали и, отново за миг, са позволявали на някой друг да изгражда себе си. Може би не трябва да се привързваме твърде много към представата за собствената си изключителност, макар че на индивидуалисти, каквито сме, подобни мисли могат да изглеждат неприятни.

Смятам обаче, че е възможно да се отиде още по-далеч и да се оспори всеобщото убеждение за съществуването на пропаст, която дели нас – отличените с живот – от неодоушевените елементи в света. Но всеки дъх побеждава и премахва тази разлика.

Участваме във въздушна реалност, която не виждаме и от която зависи нашето съществуване. Вероятно си заслужава този факт да бъде обмислен, защото може да оставя отпечатък върху нашето отношение към света, да формира представи, мнения, чувства. Чрез дишането се свързваме с извор на енергия, който не виждаме, но знаем или вярваме, че е постоянно около нас. Тази зависимост изгражда доверие към света и дори създава впечатлението, че той е наш. Същевременно невидимостта на въздуха – на който всъщност се основава нашият живот – е тревожна, защото във важните неща предпочитаме сигурност, която да бие на очи. Вездесъщият невидим въздух, който владее живота, има черти, които се приписват на всемогъщите сили, макар да не мислим за него по този начин, и може би лежи в основите на не една от божествените представи.

Превод от полски: **Мария Георгиева**